

Svarilo zastran stekline.

Na Notrajskem in sicer posebno v okolici logaški in verhnjski so se v drugi polovici preteklega mesca potepali stekli psi in se še potepajo. Že je ta nesrečna žival popadla nekoliko ljudi*) in pa goveje živine na paši (ena krava je v veliki Ligojni v nedeljo že za steklino cerknila), od katerih se vé, gotovo pa še več psov, druge živine in morebiti tudi ljudi, od katerih se ni nič zvedilo, da so popadeni bili. Je tedaj zatega voljo posebno zavolj skri-vej popadenih psov nevarnost velika, da bi se še več steklih ne prikazalo, ker vsi v teh okolicah so sumljivi zavoljo kake dotike s steklami, kateri so po teh krajih letali.

Svetujemo tedaj našim ljudem: 1) Naj bi vsak, kdor ni svojega psa noč in dan pred očmi imel, ga dal konjederu, da ga pobije, ker zamore biti, da je bil popaden in da bo stekel. 2) Če človeka ali živino pès popade, naj se jim berž berž z mlačno vodo ali s scavnico poplahnerana in berž potem s hudičevim oljem ali razbeljenim železom žgè, da se strašni strup berž na mestu pokončá, da ne pride dalje v kri; zmivanje z lugom ali s soljo pa za to ni zadosti. Če je bila živina v uho ali rep popadena, je naj bolje, ako se ji popadeni del odseka. 3) Berž naj se gré k svoji gosposki in ji nesreča pové, da pošlje zdravnika, ki bo rano ozdravljal pa tudi notrajno zdravilo dal. Svariti vas pa moramo, ako vam je življenje ljubo, nikar za Božjo voljo ne hodite k tistim ljudem, ki vam za dragi dnar dajejo štupe in vas zapeljujejo, da potem rano zane marjate in popadenim le noter dajete tisto mešanico španjskih muh, ktera je že marsikterega človeka v nevarnost življenja pripravila, da ga je začelo hudo klati in je kri scal. Saj dajejo ti mazači tudi le španjske muhe, kakor so čuli nekda od zdravnikov, po katerih so to zdravilo — toda napačno — posneli. Neki Lenček v Šiberšah slepari ljudi v njih veliko škodo (3 gold. veljá njegova štupa) in jih spravlja v veliko nevarnost življenja, ker jih nek hudobno pregovarja, da zane marjajo rano, za ktero nam vselej mora prva in prva skerb biti, ker rana so vrata, skozi ktere gré strup v život; tukaj ga moramo pokončati in tedaj ustaviti, da ne gré dalje, kjer potem je vsa pomoč prepozna; le če stopiš na iskro in jo zatreš, iz ktere se utegne oginij uneti, boš hišo obvaroval; kadar že hiša gori, je prepozno.

Jezikoslovni pomenki.

Nekaj od naših sostavnih (sintaktičnih) zadev v prevdarek.

Spisal J. Šolar.

Lepo je viditi, kako marljivo da si naš narod prizadeva si jezik očistiti pég, ki mu jih je britka osoda vpalila, in si po njem pot do vikši omike potrebiti. Le škoda, da prave mére za čisto slovenščino, ki je po mojem govorjenju priprostih Slovencev, nočemo prav spoznati! Pisatelji pervih let so jo skorej po goli nemščini zavijali; tako so hotli celo člen posloveniti in so jeli pisati „ta senca te smerti“ (der Schatten des Todes), „to življenje tih svetnikov“ i. t. n. Kar je nekdo zasledel, da Slovenec pred ime (substantiv) člena nikoli ne dene; na to so ga pa povsod opustili, češ, da ga tudi pri prilogih (adjektivih) in na koncu in pa povikšan zvek (accentus acutus) namesti, ker pravimo tudi „vélika cesta, stári terg, mála vas, nóvo mesto, svéti večer“ in so po teh izgledih jeli tudi prestavljati „wir haben das neue Schloss (von unseren bekannten Schlössern) wohl verkauft, aber sonst keines“, „nóvi grad

smo res prodali, družega pa nobenega ne“; „der Gesunde bedarf des Arztes nicht“, „zdravi ne potrebuje zdravnika“: pa so jo le spet zavozili, ker niso pomislili, da Slovenci res pravijo „Beli grad, Novi grad, Novo mesto, Stari terg, Mala vas, velika cesta, sveti večer“ itd., ali to le v takem pomenu kakor Nemci „Belgrad, Neustadt, Altenmarkt, Kleindorf, Hauptstrasse, Christabend“ ali pa Latinci mons sacer, ara maxima, mare rubrum, forum antiquum, tabula picta (prilog za imenom, oba v en sam pomen zvezana, zato imata tudi v slovenskem jeziku oba en sam zvek (accent), ali pa Gerki (τὰ) μακρὰ σκέλη, (ἡ) ἐρυθρὰ θάλασσα, (ἡ) νέα πόλις itd. (primerite tudi latinskim enake laške ali francozke besede); v unem pomenu pa današnji Slovenci (od starih ne govorim, saj se jezik tudi spreminja) pravijo samo: ta (ti, ov) nóvi grad (ali pa ta (ti, ov) béli grad) smo res prodali, družega pa nobenega ne, ali pa: „grad smo res prodali, pa le ta nóvi (ta béli) itd. Vpraša se v zgornjem pomenu z besedo „kdo, kaj, kam“ itd. pa z glagolom postavimo: kdo te kliče? stari oče; kaj popravljate zdaj v cerkvi? véliki oltar; kam grés? v Slovénji gradec, v Stari terg itd., v tem pa samo z besedico „kteri“, pa z imenom in glagolom, tukaj: „kteri grad ste prodali“. Besedica „ti“, „ta“, „to“ („ov, ova, ovo“) je tukaj bolj kazavno zaime (demonstrativ) kot pa člen, in se priloga derži ne pa imena; to se zgorej na unem izgledu tudi vidi, kadar se prilog zad za ime stavi. V tem pomenu Gerki tudi prilog s členom vred ali pred ime postavijo, ali pa za imé, kakor mi; Latinci in Nemci pa prilog pred imé denejo in ga s krepkejšim glasom zgovorijo kot une besede v stavku; tako da se v vsih jezikih ti pomeni od zgorej unih ločijo. Kadar se pa vpraša z besedo „kakošen“, ali pa „čigav“ pa priprosti ljudje člena nobenkrat ne denejo, pa tudi „i“ na koncu priloga ne, če prav v nemškem člen stoji. Za poimenjene priloge (substantivirte adjectiva) pa že večidel Slovenci iz prilogov izpeljane imena imamo, postavimo: gluhec, der Taube, mutec, der Stumme, bogatinec, ubožec, merlič itd., če ne, moremo pa vselej tudi ime k prilogu postaviti, in po tem takem reči „zdrav človek ne potrebuje zdravnika“ (zdravemu človeku ni treba zdravnika), ne pa: „zdravi“ ne potrebuje zdravnika, če prav Nemec pravi: „der Gesunde (ali pa: der gesunde Mensch) bedarf“ itd. Te pomene Latinci ravno tako naznanujejo kakor mi, Greki pa tako kakor Nemci.

Dandanašnji pa tudi eni slovenščino še nekako po nemščini merijo, toda je ne posnemajo, ampak se je še preveč plašijo, tako da spet večkrat v to napačno zaidejo; tako pišejo: „man hat ihn zum Könige gewählt“, „so ga kralja izvolili“ namesto „za kralja“ (uno je polatinjeno); „am Feste der h. 3 Könige“, „v“ dan sv. 3 kraljev“ namesto „na“ sv. 3 kraljev dan“; „ein Wohlthäter hat für die durch Feuer Verunglückten 50 fl. gegeben“, „dobrotnik je dal“, namesto „neki“ dobrotnik je dal“ itd.

Eni so jo pa jeli po ptujih slovanskih narečjih vihati in so nam v kratkem zavijali glagole, nekej zaimén (pronomina), nektore prirečja (adverbia) in pa nekaj prilogov (adjectiva), tako so jeli pisati „ostajam“ namesti „ostanem“, „ostanem“ namesto „bom ostal“; tisti mož, „kojega“ sem snoč srečal, namesto „ki sem ga“ srečal; „znaš nemški“ namesto „nemško“, ker zdaj nimamo nobenega prirečja več na „i“; „golobje domači, car ruski, gora atonska, koledar slovenski“ itd., namesto „domači golobje, ruski car, atonska gora, slovenski koledar“, ker se po slovenski navadi more tako reči, uno je pa le polatinjeno, to sem že zgorej pokazal. — Slovanske vzajemnosti take malenkosti ne podpirajo zlo, ker se jih vsak omikan Slovan, ako se začne našega narečja učiti, v dveh dneh lahko vsih nauči; če pa ni omikan, pa naših pisem tako ne bere; našim ljudem pa, ker naj bolj za-nje in sicer za vse pišemo *), pa take spake

*) Ravno smo zvedili za gotovo, da ubogo deklè, 12 let staro, ktero je stekli pès 27. dan preteklega mesca popadel, je že za steklino strašno smert storilo. Tudi to je Lenček ozdravljaj, — naj bi ta žalostna skušnja ljudem oči odperla: kaj premorejo vse tiste drage štupe, ktere le tistemu pomagajo, kdor jih drago prodaja, ne pa nesrečnim popadenim, ktere še le v večjo nevarnost spravijo zato, ker se pri jemanji teh štip zane mari prva pomoč, in ta je, kakor smo gori rekli, za rano.

*) Kar to zadene C. Peter v rimljanski zgodovini II. zv. stran 144 etc. od latinskega slovstva kaj modro govori, zato sem nekoliko verst iz nje posnel, da vam jih tukaj podam: